

DAVLAT AKTIVLARINI XUSUSIYLASHTIRISHNING IQTISODIY MOHIYATI

D.Jabborov

Jizzax politexnika instituti
Iqtisodiyot va menejment kafedrası o'qituvchisi

S.Maxkamova

Kibersport fakulteti talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.16081941>

Annotatsiya. Maqolada davlat aktivlarini xususiylashtirishning iqtisodiy mohiyati, uning asosiy shakllari va samaradorlik ko'rsatkichlari tahlil qilingan. Xususan, O'zbekistonda olib borilgan xususiylashtirish islohotlari, mavjud muammolar va taklif etilayotgan yechimlar ko'rib chiqilgan. Bozor iqtisodiyotini shakllantirishda xususiylashtirishning tutgan o'rni alohida yoritilgan.

Kalit so'zlar: xususiylashtirish, davlat aktivlari, mulk shakli, iqtisodiy samaradorlik, investitsiya, raqobat, bozor iqtisodiyoti.

Annotation. This article explores the economic essence of privatization of state assets, its main forms, and effectiveness indicators. In particular, it examines the privatization reforms implemented in Uzbekistan, identifies existing issues, and suggests solutions. The importance of privatization in establishing a market economy is specially highlighted.

Key words: privatization, state assets, ownership structure, economic efficiency, investment, competition, market economy.

Bozor iqtisodiyotiga o'tish davrida davlat mulkini isloh qilish va xususiylashtirish muhim iqtisodiy islohotlar sirasiga kiradi. Davlat aktivlarini xususiylashtirish – bu davlat tasarrufidagi korxonalar, bino-inshootlar, yer, mulkiy huquqlar, aksiyalar va boshqa aktivlarni xususiy sektor egaligiga berish jarayonidir. Mazkur jarayon iqtisodiyotni liberallashtirish, bozor mexanizmlarini keng joriy etish, raqobatbardosh muhit yaratish, davlat byudjetiga tushumlarni oshirish kabi ko'plab ijobiy ta'sirlar bilan tavsiflanadi.

Xususiylashtirish nazariyasi asosan klassik iqtisodiy maktablar va institutsional nazariyalarda keng o'rganilgan. Klassik nazariyaga ko'ra, xususiy mulk samaradorlikni oshiradi, resurslardan foydalanishda tejamlilikni ta'minlaydi va bozorni yanada erkinlashtiradi. Institutsional yondashuv esa xususiylashtirishni mulkiy huquqlarni mustahkamlash, xo'jalik yurituvchi subyektlarning javobgarligini kuchaytirish bilan izohlaydi.

Xususiylashtirish quyidagi asosiy shakllarda amalga oshiriladi:

- **Auksion orqali sotish** – eng oshirilgan narxga erishish yo'li bilan;

• **Korporativlashtirish va aksiyalarni sotish** – korxonani Ajga aylantirib, uning aksiyalarini ommaga taqdim etish;

• **Leasing asosida berish** – mulkning egalik huquqini emas, lekin foydalanish huquqini xususiy sektorga topshirish;

• **Investitsion majburiyatlar evaziga xususiylashtirish** – investor muayyan investitsiya majburiyatlarini bajargan holda mulkka egalik qiladi.

Davlat aktivlarini xususiylashtirish quyidagi iqtisodiy natijalarga olib keladi:

• **Moliyaviy barqarorlik:** byudjet taqchilligini qisqartirish va davlat xarajatlarini kamaytirish imkoniyati.

• **Ishlab chiqarish samaradorligi:** menejment sifatining yaxshilanishi va texnologik modernizatsiya.

• **Raqobat muhitining kengayishi:** xususiy sektor faolligi ortadi, bu esa narxlarning pasayishi va xizmat sifati yaxshilanishiga olib keladi.

• **Investitsiyalarni jalb qilish:** xorijiy va mahalliy investorlar uchun jozibadorlik ortadi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, 1990-yillarning boshlarida xususiylashtirish dasturlarini amalga oshirdi. Avvalambor, kichik va o'rta korxonalar xususiylashtirildi, so'ngra yirik sanoat tarmoqlaridagi davlat ulushlari pasaytirildi. So'nggi yillarda, ayniqsa "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi" doirasida xususiylashtirish jarayonlari yanada jadallashdi. 2023-yil holatiga ko'ra, 1 000 dan ortiq davlat aktivlari xususiy sektorga o'tkazilgan.

Jarayonda bir qator muammolar ham kuzatiladi:

- Mulkning past bahoda sotilishi;
- Noaniq investitsion shartnomalar;
- Ish o'rinlarining qisqarishi va ijtimoiy muammolar.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagilar muhim:

- Ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash;
- Xalqaro baholash standartlarini joriy etish;
- Xususiylashtirishdan tushgan mablag'larni ijtimoiy ehtiyojlarga yo'naltirish.

Xulosa. Davlat aktivlarini xususiylashtirish – bu iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi, bozor mexanizmlarini kuchaytiruvchi va davlat boshqaruvidagi samarasizliklarni bartaraf etuvchi vositadir. Ammo bu jarayon chuqur islohot, tizimli yondashuv va ijtimoiy muvozanatni ta'minlovchi choralarni talab etadi. Shunday ekan, O'zbekistonda xususiylashtirish

strategiyasi ehtiyotkorlik bilan, aholining manfaatlarini e'tiborga olgan holda amalga oshirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF–60-son Farmoni. – www.lex.uz
- 2.Axmedova M.U., Yuldoshev E.U. Bozor iqtisodiyoti asoslari. – T.: Iqtisodiyot, 2021. – 328 b.
- 3.G'ulomov S.S., Abduraxmanov Q.X., Mamatqulov R.X. Makroiqtisodiyot. – T.: "Iqtisodiyot", 2020. – 400 b.
- 4.O'zbekiston Respublikasi Davlat aktivlarini boshqarish agentligi rasmiy axborotlari – www.mf.uz va www.uzsama.uz saytlari.
- 5.Williamson, O. The Economic Institutions of Capitalism. – New York: Free Press, 1985.

WOC
WORLD
ONLINE
CONFERENCES

